

Ιωάννης Βαρθολομαίος

«Οι γυναίκες του Εμφυλίου: Όψεις ενός πολιτικού και ιδεολογικού αγώνα»

Περίληψη:

Η δεκαετία του 1940 αποτέλεσε αδιαμφισβήτητα ένα κομβικό σημείο στη διαμόρφωση και τη θέαση της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Ως εποχή εκτεταμένης κρίσης, δηλαδή, ως μια συνολική επιτάχυνση του ιστορικού χρόνου στις ανάγκες ανασυγκρότησης των δομών εξουσίας της αστικής κυριαρχίας, έγινε το όχημα ώστε να εισέλθουν στο ιστορικό και κοινωνικό προσκήνιο κοινωνικές ομάδες που μέχρι τότε ήταν απύσες ή υποαντιπροσωπεύονταν. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των Ελληνίδων γυναικών. Των γυναικών των αντιστασιακών και κομμουνιστικών οργανώσεων της Κατοχής, οι οποίες στα χρόνια του Εμφυλίου μέσα από τις γραμμές του Δημοκρατικού Στρατού συγκρότησαν το σημαίνον πολιτικό υποκείμενο ενός πολύπλευρου πολιτικού και ιδεολογικού αγώνα.

Εκκινώντας από την υπόθεση ότι η συμμετοχή των γυναικών, τόσο στη βάση και τα όργανα των αντιστασιακών θεσμών όσο και στην ανάθεση αρμοδιοτήτων της λαϊκής αυτοδιοίκησης, αποτελεί μια βασική γραμμή εισόδου στα κοινά και την πολιτική, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο μέσω του κομμουνιστικού κινήματος οι γυναίκες άρθρωσαν έναν λόγο που περικλείει όλα εκείνα τα πολιτικά ερείσματα προς τη κατεύθυνση της ισοπολιτείας και της κοινωνικής χειραφέτησης. Έτσι, μεθοδολογικά αντλώντας από την ιστορική ανάλυση και πολιτική κριτική των γεγονότων της περιόδου 1946-49, αναλύονται οι τρόποι δράσης των γυναικών μέσα από το Δημοκρατικό Στρατό προκειμένου να αναδειχθεί το πως οι «αντάρτισσες», οι «αριστερές», οι «ανήθικες», αν και βρέθηκαν στο στόχαστρο της κρατικής και κοινωνικής κριτικής, εντούτοις ενσάρκωναν ένα ριζοσπαστικό αίτημα συμμετοχής στην διεκδίκηση της πολιτική αλλαγής.

Τα αίτια αυτού του αγώνα δεν εξέφραζαν μόνο μια πολιτική τοποθέτηση για τη θέση της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία, αν αναλογιστεί κανείς πως η αντιμετώπιση της «αντάρτισσας» και της «συνεργάτιδας» από τον κοινωνικό περίγυρο ήταν σχεδόν η ίδια. Πολύ περισσότερο, αφορούσαν την ιδεολογική χρήση αυτών των όρων, το πως αντιμετωπίζονταν και κρίνονταν επειδή ήταν «γυναίκες». Γι' αυτό και συσπειρώθηκαν εντός του κομμουνιστικού κινήματος, διότι εκεί έννοιες όπως η ισότητα και η ελευθερία ήταν η προέκταση του ταξικού και πολιτικοκοινωνικού αγώνα των γυναικών. Υπό αυτό το πρίσμα, η παρούσα εισήγηση θα αναδείξει τις πλευρές γύρω από το «γυναικείο ζήτημα» την περίοδο του Εμφυλίου.

Σχετική Βιβλιογραφία:

- Βερβενιώτη, Τασούλα, *Η γυναίκα της Αντίστασης: η είσοδος των γυναικών στην πολιτική*, Οδυσσέας, Αθήνα 1994.
- Γκριπζώνας, Κώστας, *Οι μαχήτριες του Δημοκρατικού Στρατού: Η τολμηρότερη ιστορία που γράφτηκε στα χρόνια του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2001.
- Μαργαρίτης, Γιώργος, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, Τόμος 2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2001.
- Σαμίου, Δήμητρα, «Οι γυναίκες στον Εμφύλιο – πολιτικοί αγώνες και ισότητα», στο *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000 – Η εμπόλεμη Ελλάδα 1940-1949: Αλβανικό έπος – Κατοχή και Αντίσταση – Εμφύλιος*, Τόμος 8ος, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σσ.261-270.
- Ψαρρά, Αγγέλικα, «Πολιτικές διαδρομές των γυναικών στην εμπόλεμη Ελλάδα (1940-1950)», στο Χατζηιωσήφ, Χρήστος (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, Τόμος 4^{ος}, Μέρος Α', Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σσ.177-227.

